

RoSa – ROL EN SAMENLEVING

Informatie inwinnen

over gelijke kansen, feminisme en vrouwenstudies

Dominique J.B. VANPÉE

Lid van het Publicatiecomité van *Bladen voor Documentatie*, Belgische Vereniging voor Documentatie (ABD-BVD)

- Dit artikel gaat in op het ontstaan en de verdere uitbouw door de jaren heen van het documentatie- en informatiecentrum en archief Rol en Samenleving (RoSa) dat in 1978 geopend werd en dat collecties bezit rond gelijke kansen, feminisme en vrouwenstudies. Tevens wordt ingegaan op het door RoSa gebruikte speciale ontsluitingssysteem dat als uitgangspunt heeft het gehele leven van de vrouw, de *Vrouwenthesaurus*,... en hun aanwezigheid op het internet en publicaties.
- Cet article traite de la naissance et de l'évolution dans le temps du centre de documentation et d'information Rol en Samenleving (RoSa), qui a ouvert ses portes en 1978 et qui possède des collections traitant de l'égalité des chances, du féminisme et de l'étude des femmes. Par ailleurs, il sera également question du système unique d'accès à la documentation utilisé par RoSa dont le point départ est la vie de la femme, du *Vrouwenthesaurus* (le thésaurus de la femme) ainsi que de leur présence sur Internet et dans les publications.

Als eerste artikel in een rubriek rond Belgische documentatiecentra, bibliotheken en/of archieven komt RoSa – Rol en Samenleving aan bod. Dit documentatie- en informatiecentrum en archief voor gelijke kansen, feminisme en vrouwenstudies is vrij uniek door zijn collecties en aanpak.

Het ontstaan van RoSa

Bij de terugblik op het tienjarige bestaan van RoSa in 1988 werd vrij bondig ingegaan op het nut van dit documentatiecentrum: "*De dagelijkse telefoons en brieven, de vrouwen en mannen, die week in week uit de bibliotheek bezoeken... kortom: de vanzelfsprekendheid waarmee op RoSa beroep wordt gedaan doet soms bijna de tijd vergeten toen zoiets als een documentatiecentrum omtrent vrouwenproblematiek helemaal niet evident was. Meer nog: hoevelen vroegen zich indertijd niet af of "vrouwenzaken" wel een hele bibliotheek zou kunnen vullen? Het antwoord was toen al vlug gegeven: gemakkelijk! Tien jaar RoSa zijn een sprekend bewijs van ons gelijk.*"

Maar RoSa kwam er niet zo maar. Naarmate de jaren 1970 vorderden, steeg de vraag naar informatie omtrent de vrouwenemancipatieproblematiek opvallend. Zij die zich met deze problematiek bezighielden, voelden het als "*een gemis geen of onvoldoende antwoord te kunnen geven op vragen naar documentatie.*" Aan de andere

kant verschenen er steeds meer publicaties (boeken en artikels) over het onderwerp alsook kwamen er nieuwe feministische tijdschriften uit. Ook op het vlak van verhandelingen en werkjes rond het thema was er duidelijk een groei merkbaar. Veel van deze informatie bereikte het grote publiek niet en was wel deels terug te vinden in universiteitsbibliotheken of in gespreide slagorde binnen de openbare bibliotheken uitgesmeerd over grote delen van de SISO – het Schema voor de Indeling van de Systematische catalogus in Openbare bibliotheken.

In 1976 deinde de vrouwenbeweging nog verder uit. Het eerste vrouwenhuis – toen nog een vrouwen centrum – zag het licht. Op Wapenstilstand (11 november) ontstond de traditie van de Vrouwendag. Zelfs officieel was er interesse. In 1975 had men het UNO-jaar van de vrouw. Maar na dat jaar bleef er in België van overheidswege niet veel over naar het feminisme toe. Misschien is het daarom dat het idee tot oprichting van een documentatiecentrum à la RoSa gunstig ontvangen werd door de overheid.

Toenmalig minister van Nederlandse Cultuur Rika De Backer-Van Ocken kende midden 1977 aan het project een subsidie toe – niet zonder evenwel het plan te hebben beoordeeld en nagetrokken of het initiatief wel zinvol was – die vanaf 1978 toeliet op professionele wijze een documentatiecentrum uit te bouwen.

Onderdak kreeg RoSa in het trefcentrum Ten Weyngaert te Vorst: *"De eerste boeken werden aangekocht, tijdschriftabonnementen werden besteld, de administratie kreeg vorm; een eigen classificatiesysteem werd uitgedacht en de rekken werden opgetimmerd. [...] De eerste BTK-medewerkers werden aangetrokken. [BTK = Bijzonder Tijdelijk Kader]. Een aantal vrijwilligers boden zich aan. De voorbereiding van de opening was volop aan de gang."*

De op 26 oktober 1977 gestichte vereniging zonder winstoogmerk (vzw) zocht een naam: *"We zouden het immers niet alleen over vrouwen hebben maar over de rolverhoudingen van mannen en vrouwen in alle geledingen van onze samenleving. "Rol" en "Samenleving" lag dus voor de hand. De afkorting RoSa is meegenomen!"*

Op 28 oktober 1978 werd RoSa officieel geopend. De subsidies werden in de volgende jaren jaarlijks lichtjes verhoogd. Onder de volgende cultuurminister stagneerde het subsidiebedrag. Tegenslag was er in het najaar van 1985 toen RoSa het pand aan de Bondgenotenstraat te Vorst diende te verlaten. Dit had een verhuis naar het trefcentrum De Kriekelaar in de Gallaitstraat te Schaarbeek tot gevolg. Het RoSa-team bestond in die tijd uit vijf vrouwen, waarvan er drie (één sociaalassistente en twee bedienden met een commerciële vorming) in een derde arbeidscircuit-statuuut werkzaam waren. In 1984 stelde men dat er een permanentie was op dinsdag en donderdag tussen tien en zestien uur en woensdag van tien tot twintig uur en na afspraak – zijnde 22 uren per week¹.

Na de eerste jaren...

Ofschoon RoSa heel wat activiteiten gemeenschappelijk had met soortgelijke instellingen (verwerven, ordenen en ontsluiten van informatiemateriaal, het verschaffen van inlichtingen aan gebruikers (individueel of in groepsverband), het helpen preciseren van vragen en het zoeken naar antwoorden) leunde ze door haar specifieke en gespecialiseerde collectieopbouw nauw aan bij wetenschappelijke bibliotheken. Maar door haar gerichtheid op een ruim publiek zijn er relatief wat meer vulgariserende werken opgenomen binnen de gespecialiseerde collecties en staat ze in dat opzicht weer dicht bij de openbare bibliotheken. Uniek aan RoSa zijn *"naast de keuze van specialisatie, de zeer gedetailleerde materiaalontsluiting, de intensieve opvang van bezoekers en de unieke schriftelijke en telefonische dienstverlening."* Eind jaren 1980 stelde men dat de documentaire ("documentalistische") taken zouden blijven maar dat men van de medewerkers zou verwachten dat zij in de toekomst steeds meer actief zouden zijn op het vlak van de infor-

matiebemiddeling (uitpuren van de vraagstelling, inlichtingenfunctie, ...) Er werd toen ook overwogen om een bijkantoor te hebben in Brugge dat slechts parttime toegankelijk zou zijn voor het publiek².

Dit info-, documentatie- en studiecetrum rond vrouwenzaken, sekserollen en feminisme had voor zijn goede werking een aangepaste onderwerpsontsluiting nodig want vrouweninformatie is een vlag die vele ladingen dekt: *"De term verwijst naar alle mogelijke onderwerpen of aspecten die schuilgaan achter het begrip vrouwenemancipatie of de veranderende positie van vrouwen in de samenleving. Het kan gaan om praktische en achtergrondinformatie die de directe leefwereld van vrouwen aanbelangt: tewerkstelling, positieve actie, studiekeuze, gezondheid, leefvormen, kinderopvang, seksueel geweld... Maar ook meer theoretische werken over de maatschappelijke positie van vrouwen, historische en actuele stromingen binnen het feminisme, feministische wetenschapsbeoefening of vrouwenstudies horen hieronder thuis."* Na een jaar uittesten gingen zij over bij het definitief verschijnen van de *Vrouwenthesaurus* op deze ontsluiting.

Na 17 jaar (1995) was RoSa uitgegroeid tot een centrum met een collectie van zowat 20000 titels en een zeer omvangrijk bestand van lopende en afgesloten tijdschriften uit binnen- en buitenland. Binnen het aanschafbeleid werd een evenwicht nagestreefd tussen wetenschappelijke publicaties en meer vulgariserende of populaire werken. En zouden deze laatste door hun weergave van de tijdsgeest na verloop van tijd een belangrijke bron voor geschiedschrijving kunnen worden van het dagelijkse leven? Maar de collectie(s) bevat(ten) niet enkel boeken en tijdschriften: *"krantenknipsels, video's, brochures, naslagwerken, folders enz. Een omvangrijke collectie affiches en tal van foto's en andere "memorabilia" (stickers, buttons, pins, ...) van de vrouwenbeweging vinden eveneens een plaats in de bibliotheek. Heel veel aandacht gaat tenslotte naar het verzamelen van grijs materiaal: verslagen van congressen en studiedagen, onderzoeksrapporten, jaarverslagen en dergelijke (...)* *De geschiedenis van de vrouwenbeweging in binnen- en buitenland wordt geïnventariseerd en een groeiend aantal archieven van vrouwenorganisaties en van personen die actief zijn of waren in de vrouwenbeweging vindt een onderkomen in de bibliotheek."* Wat betreft de boeken is de collectie midden jaren 1980 zestig percent Nederlandstalig en is de rest voor het merendeel Frans- of Engelstalig naast enkele Duitse, Spaanse en Italiaanse werken.

Vanaf eind 1991 werd het boeken- en tijdschriftenbestand geleidelijk geautomatiseerd. Toen was het zo dat het niet-geautomatiseerde docu-

mentatiebestand van vóór die datum inhoudelijk nog ontsloten was met behulp van een door RoSa zelf samengestelde trefwoordenlijst: een alfabetische lijst van gelede trefwoorden die door de jaren heen constant werd aangevuld en aangepast. Het ontsluitingssysteem voor de collectie had als uitgangspunt het gehele leven van de vrouw: "Zo ontstond een indeling, aangeduid met de letters A tot en met G, voor de rubrieken *Leefvormen, Gezondheid, Seksualiteit, Persoonsontwikkeling, Arbeid, Maatschappelijk Leven en Media. Subcategorieën werden gebruikt om aan te geven of een publicatie juridisch, sociologisch, filosofisch of medisch van aard was. De laatste letters van het alfabet dienden om een werk naar vorm onder te brengen. Zo stond de letter T voor biografieën, de letter Y voor agenda's etcetera.*" Door de thesaurus kon een publicatie vanuit verschillende invalshoeken gezocht worden. Eind 2003 zag men als het einde van de retrograde invoer.

In 1995 werd men overgeheveld van Cultuur naar Gelijke Kansen. Politici, ambtenaren, wetenschappers, thesisstudenten, leerkrachten van het middelbaar onderwijs, perslui... iedereen kan RoSa gebruiken. Maar men hoeft niet altijd naar RoSa te komen om zijn informatiehonger te stillen. Het Internet is nu eenmaal altijd toegankelijk. En dat laat zich gevoelen: in 2009-2010 een gemiddelde van 25 à 30000 (virtuele) bezoekers per maand. Dit is te verklaren door de goeduitgewerkte subwebsites: EHBf (Eerste Hulp Bij Feminisme)³...

RoSa nu...

Maar los ervan wordt ook elke dag voor elf uur een dagelijkse nieuwsbrief uitgestuurd. RoSa gaf en geeft tevens naast haar webstek publicaties uit: viermaandelijks aanwinstenlijst,

lijst van tijdschriften en kranten, *Wegwijs in de bibliotheek*, *RoSa-wegwijzers* (oriëntatiegidsen), *RoSa-knipselkranten* (persknipseldossiers), *Adressenrepertorium / adressenlijst "Groepen voor vrouwenemancipatie in Vlaanderen"*, RoSa-affiche, RoSa-folder, keuzebibliografie en het *Zakboekje voor de vrouw*⁴.

In 2010 beschikt RoSa tevens over bijna 30000 boeken (non-fictiezaal) in zijn collecties naast een 200 lopende tijdschriften op een totaal van duizend (tijdschriftenzaal). In 2009 waren er wat betreft het archief een 3628 records ontsloten (archiefkamers). Daarnaast bevat het magazijn nog organisatiemappen op 182 vrouwenorganisaties, de affichecollectie 2700 affiches en is er een kleine collectie fictie. Men boogt nu op een grotere omkadering waaronder: vijf universitair, twee bibliotheekstafmedewerkers (maatschappelijk assistentes), drie administratieve krachten en een klusjesdame.

**RoSa Documentatiecentrum en
Archief voor Gelijke Kansen
Feminisme en Vrouwenstudies**

Koningsstraat 136
1000 Brussel
02/209.34.10
info@rosadoc.be

<http://www.rosadoc.be>

Openingstijden:
ma-do: 10u - 12u & 13u - 17u
vr: na afspraak

Noten

- ¹ In volgorde van gebruik en aanhaling:
Van Mechelen, Renée. Rosa: noodzaak en vanzelfsprekendheid. In *RoSa tien jaar. 1978 - 1988*. RoSa, 1988, p. 5-10.
Claeys, Caroline. Repliek. De vrouwenthesaurus: naar een uniforme, vrouwvriendelijke onderwerpsontsluiting? *Uitgelezen: 3-maandelijks attenderingsbulletin. Literatuur en didactisch materiaal over emancipatie*, maart 1995, jrg. 1, nr. 1, p. 2.
Van Seymortier, Anne. *Études féministes : recherche et documentation féministes*. Cours provinciaux des sciences de la bibliothèque et de la documentation, 1984. Mémoire présenté en vue de l'obtention du titre de gradué en sciences de la bibliothèque et de la documentation - section : bibliothèque. p. 29.
Claeys, Caroline. Vrouweninformatie gezocht - gevonden. *BIB-krant*, 1992, jrg. 11, nr. 4, p. 25-27.
Schouwaerts, Karin. *Het feministisch documentatiecentrum RoSa en zijn publiek*. Provinciaal Hoger Instituut PIVA - afdeling Toegepaste Communicatie, 1980. Onuitgegeven graduatsrapport, p. 31-33, p. 35-36 en p. 41-45.
Stasse, Ingrid. Even voorstellen... *RoSa. Onderwijskrant*, september 1988, nr. 53, p. 39-40.
- ² Zwaenepoel, Chris. Disparate bedenkingen bij de toekomst van RoSa. In *RoSa tien jaar. 1978 - 1988*. RoSa, 1988, p. 11-17.

- ³ RoSa. Eerste Hulp bij Feministes [online]. <<http://www.rosadoc.be/ehbf>> (geraadpleegd op 15 mei 2010).
- ⁴ Claeys, Caroline. Repliek. De vrouwenthesaurus: naar een uniforme, vrouwvriendelijke onderwerpsontsluiting? *Uitgelezen: 3-maandelijks attenderingsbulletin. Literatuur en didactisch materiaal over emancipatie*, maart 1995, jrg. 1, nr. 1, p. 2-6
- Drenthe, Gusta; van der Sommen, Maria (samenst.). *Vrouwenthesaurus: lijst van gecontroleerde termen voor het ontsluiten van informatie over de positie van vrouwen en vrouwenstudies*. Internationaal Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging en Anna Maria van Schuurman Centrum, 1992, 246 p. en aanvullingen.
- Van Seymourtier, Anne. *Études féministes : recherche et documentation féministes*. Cours provinciaux des sciences de la bibliothèque et de la documentation, 1984. Mémoire présenté en vue de l'obtention du titre de gradué en sciences de la bibliothèque et de la documentation – section : bibliothèque. p. 29-31.
- Mensink, Marlise. RoSa: informatiecentrum voor België en omstreken. *Lover*, december 1994, jrg. 21, nr. 4, p. 45-46.
- Swillen, Gerlinda (interviewer); Zwaenepoel, Chris (geïnterviewde). RoSa of hoe je documenten ontsluit. *Aktief Maserelfonds*, 2003, nr. 2, p. 3-9.
- Arteel, Inge. Heise, Sabine; Schlüter, Heike. *Nachbarinnen stellen sich vor. Feministische Archivarbeit und grenzüberschreitender Austausch Deutschland – Flandern – Niederlande = Buurvrouwen stellen zich aan elkaar voor: feministisch archiefwerk en grensoverschrijdende uitwisseling: Duitsland, Nederland, Vlaanderen*. Autonome Frauenforschungsstelle, 1998, p. 27-29.
- Schouwaerts, Karin. *Het feministisch documentatiecentrum RoSa en zijn publiek*. Provinciaal Hoger Instituut PIVA – afdeling Toegepaste Communicatie, 1980. Onuitgegeven graduaatsrapport, p. 46-47